

Վ. ԿՈՐՈՆԵՆԿՈ

ԳՆԱԿԱԾ ՏՂԱՆ

891.715
4-78

«ԲՈՒՇԵՎԻԿ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ ՌՈՍՏՈՎ, ԴՈՆ—1938

-6 NOV 2011

391.711
4-78

Այ

Վ. ԿՈՐՈԼԵՆԿՈ

ԳՆԿԱԾ ՏՂԱՆ

Թարգմ. Հ. ԲՈՂԴԱՆՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
2011-03-08

21-03-12

ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԱՐԶԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ «ԲՈԼՇԵՎԻԿ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՌՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ--1938

24 MAY 2013

5856

БИБЛИОТЕКА
Академии Наук
У РСР

100 50785

5159-53

Редактор П. Чатынъян
Техред. Л. Жданович Корректор М. Кеворкьян

Издание № 6/32. Сдано в набор 31 января 1938 г., под-
писано в печать 31 марта 1938 г. Формат 82x108 3/32
Объем 1 печ. л. Тираж 2.600. Упомянут № И-760

Типография Ростовского областного армянского изда-
тельства „Большевик“ (Ростов на-Дону, Ворошилов-
ский пр. 27). Заказ № 221.

Այն տունը, վորտեղ մենք ապրում եյինք, գտնը-
վում էր մի նեղլիկ փողոցում, վորը տանում էր մո-
տակա փոքրիկ հրապարակը: Այդ հրապարակում իրար
եյին հանդիպում միքանի փողոց, վորոնցից յերկուսը
գերեզմանատունն եյին տանում:

Այդ փողոցներից մեկը կոչվում էր «Շոսսե» (խը-
ճուղի). փոստի յերկուսը, զանգուլակավոր կառքերը
վազեմազ անցնում եյին այդ փողոցով և, վորովհետև
քաղաքի բանուկ մասը վերջանում էր իսկևիսկ այս-
տեղ, փոստատարները յերբեմն կանգնեցնում եյին
ձիերն ու արձակում կապոտած զանգուլակները. այս-
տեղից արդեն փոստի կառքը շարունակում էր իր
ճանապարհը՝ հնչեցնելով զանգուլակները, վորոնց
ձայնը հետզհետե նվազում էր և հեռանալով մարում,
մինչև վոր կառքն ել փոքրանում, կետի չափ էր
դառնում:

Յես և յեղբայրս մեր փողոցի անկյունից կամ
տան պարսպի զլխից հաճախակի դիտում եյինք, թե
ինչպես են անհետանում հեռվում փոստի կառքերը,
հրեական ըարձր «բալագուլները», անձուռնի դիլի-
ջանսները, գյուղացիների սայլերը:

Այդ փողոցը վորքան վոր հեռանում էր, այնքան
զառիվեր էր գնում և այդ էր պատճառը, վոր հեռ-
վից դեպի քաղաքի կենտրոնը յեկողները կարծես դա-
րիվայր եյին գլորվում: Ու յես դեռ այժմ ել հիշում
եմ, թե ինչպես ապշած եյի մնացել մանուկ հասա-

կուսմս, յերբ տեսա, վոր հորիզոնի հետևից յերևացող քառակուսի մի փոքրիկ բիծ սկսեց աստիճանաբար մեծանալ ու մոտենալ և, շատ ժամանակ չանցած, ամբողջ փողոցը բռնեցին զորասյուները, լցնելով այն հազարավոր վոտքերի դոփյունով ու որկեստրի ականջ խլացնող նվագով: Զինվորները հագած էին կլոր գլխարկներ՝ առանց հովարի, ու կարճիկ մաշտոած կաֆտաններ: Սպաները գլխներին դրած էին կոշտ կիվերներ, վերևից ծածանվող սուլթաններով կամ մետաղե կոներով: Նրանք բոլորն ել գնում էին վոտք վոտքի, համաչափ բայլերով. և այս համաչափ շարժողության մեջ կարծես մի դաժան բան եր թագրնված:

Ամենքն ասում էին, վոր դրանք «Սևաստուպոլի» պատերազմից են վերադառնում:

Այդ խճուղիով կալանավորներ ել էին անցնում, զնգզնգացնելով իրենց շղթաները. իսկ մի անգամ ել տարան մի տխրամած մարդ՝ «առևտրական մահապատիժ»* տալու համար: Առջևից գնում եր զինվորների դասակը. չորս թմբկահար ու ժգնորեն տուռացնում էին թմբուկները մանր զարկերով: Թմբկահարների ամեն մի քայլափոխին, նրանց ձախ վոտքի հետ, վեր էին բարձրանում թմբուկները, բայց զարկը շարունակվում եր անդադրում, նույնպես համաչափ ու չարագուշակ: Նրանց հետևից գնում եր սայլակը, վորի վրա սարքված բարձր նստարանին նստած եր մի մարդ՝ ձեռները դեպի հետ՝ նստարանին կապած: Նրա բաց գլուխը խիստ կախ եր ընկել և այս ու այն կողմն եր շարժվում, յերբ դարձվոտ սայլահատակի վրա սայլակը ցնցվում եր. նրա կրծքին կախված եր թեք ընկած մի տախտակ՝ սպիտակ տառերով գրված մակագրությամբ: Յեվ այս տխուր պատկերը լողում եր ամբոխի զխններից վեր, կարծես իշխելիս լինել

* Ցարական Ռուսաստանի որենքներով «առևտրական մահապատիժ» եր կոչվում այն պատիժը, վորին յենթարկվում եր հանցագործը պատիժը կատարվում եր մարակի հարվածներով՝ առևտրական մարդաշատ հրապարակներում, այլևայլ հանցանքների համար:

մարդկային այդ մոլեգին հորձանքին: Սայլի հետևից գնում եր զինվորների մի դասակ. վազում եր նաև ամբոխի մի հոծ բազմություն: Մեզ, ի հարկե, թույլ չտվին, վոր հրապարակը դուրս գանք: Բայց սպասավոր Գանդլոն, վորն ամբոխի հետևից վազել գնացել եր այնտեղ, հետո արդեն խոհանոցում պատմում եր մեզ մեծ հափշտակությամբ, թե ինչպես դահիճը պառկեցրել ե «մարդասպանին» կառափնատեղում հանցապարտների նստարանին, ինչպես նա սարքել ե մտրակը՝ իբր թե ասելով.

— Հերդ ու մերդ բեզ չեն խրատել՝ դե ուրեմն յես կխրատեմ:

Հետո բարձր գոռացել ե՝ «դիմացիր հա, հրես գաղելու յեմ». ապա հրապարակով մեկ լսվել ե մերակի շաչյունը և պատժապարտի վոչ մարդկային ճիչը: Մեր տան սպասուհիները նույնպես բացականչում ու յերեսներին խաչ էին հանում:

Առհասարակ յերկար և ուղիղ ձգված այդ խճուղիով դեպի քաղաքը ու քաղաքից դուրս էին շարժվում շատ և շատ հետաքրքրական, նոր և յերբեմն ել սարսափելի բաներ:

Մեր բակը մի հարմարավոր և հանդարտիկ տեղ եր: Մեծ փողոցներից նա անշատված եր յերկու քարաշեն տներով, վորոնք տեղական լեզվով «կամենիցա» էին կոչվում: Այդ քարե տներից մեկում ապրում էին մեր տանտերերը: Նրանց բնակարանն ու կահավորությունը շատ ճոխ և հարուստ էին թվում իմ աչքին: Տան դարպասը նայում եր դեպի նրբափողոցը. դարպասի գլխին շատ ցածր իր խիտ ճյուղերն եր փռել հին սպիտակատերև կաղամախը: Տանտիրոջ կառապանը, վորն իր մոխրագույն լիվրեյով շատ պատկառելի յեր թվում, ամեն անգամ կառքը դարպասից ներս ու դուրս քշելիս, պետք ե գլուխը վար ծռել, վորպեսզի ծառի ճյուղերը նրա գլխից չթոցնեյին պողումնտի յերիզներով ու բանտով զարդարված բարձր գլխարկը:

Մեր տնակը բակի խորքումն եր գտնվում. նա մեկ

կողմից կաած եր քարաշեն տանը, իսկ մյուս կողմից ծառաշատ պարտեզին:

Մեր բակում կյանքն անցնում եր խաղաղ, մի-անգամ ընդմիջաւ սահմանված կարգով: Յես մեծ յեղ-բորիցս յերկու և կես տարով փոքր եյի, իսկ փոքր յեղբորիցս մեկ տարով մեծ: Դրա համար ել, ընա-կանաբար, յես ու փոքր յեղբայրս շատ մոտ եյինք իրար: Առավոտները շատ վաղ եյինք վեր կենում, յերբ յերկու տունն ել դեռ խորը քնիմեջ եր լինում: Միայն ձիապաններն եյին, վոր ախոռում մաքրում եյին ձիերին և տանում ջրելու: Յերբեմն նրանք ձիերի սանձը սեր ձեռքն եյին տալիս: Նրանց այս փատահու-թյունը շատ եր բարձրացնում մեզ մեր աչքում:

Ձիապաններից հետո զարթնում եյին խոհարա-րուհիները, նրանք գնում եյին փայտատները՝ վա-ռելափայտ բերելու:

Ժամը 8½-ին լծված պատրաստ եր լինում հորս բրիչկան*, վորով նա պաշտոնի յեր գնում: Այսպես կրկնվում եր ամեն որ, և մեզ թվում եր, վոր դա բնութայն որենքն ե...

Ամեն առավոտ, վորոշյալ ժամին, տանտիրոջ քա-րաշեն տան — կամենիցայի — ներքնահարկի անկյունի սենյակում միշտ տեղի յեր ունենում միւսուկն յերե-վույթը: Ամենից առաջ պատուհանի փեղկի յերկաթե սողնակն եր ցնցվում, և մեկը ներսից դեպի դուրս եր հրում բոլոր, վորով գիշերները փեղկերն եյին կողպվում: Յերկաթե այս ձողիկը, ասես կենդանի մի բան, ներսից դուրս եր մղվում, ապա աղմուկով կախ-վում եր ցած. այնուհետև մի անծանոթ ձեռք ողանց-քի միջով վերջնականապես յերկու կողմ եր հրում փեղկերը: Դրանից հետո բացվում եր գետնին հա-վասար մակարդակի վրա գտնվող պատուհանը, վորի մեջ յերևում եր մի մարդ՝ գիշերվա թասակը գլխին:

Դա նույն սենյակում ապրող պան Ուլյանիցկին եր, տարիքն առած ամուրի մի մարդ: Նա պատու-

հանից դուրս եր հանում փոքրիկ մորուքով և կուզիկ բթով իր սուր պրոֆիլը և անհանգիստ աչքերով մտիկ եր տալիս մեր ֆլիգելի պատուհաններին: Շատ ան-գամ այնպես եր պատահում, վոր մեր պատուհան-ները դեռ փակ եյին լինում: Այդ բանում համոզվե-լուց հետո, պան Ուլյանիցկին նորից աներեվութա-նում եր իր սենյակում, ու թիչ հետո պատուհանի գոգում յերևում եր նրա փոքրիկ չոր կերպարանը՝ գիշերվա թասակը գլխին ու խայտաճամուկ գիշերա-զգեստը հագին, վորի տակից յերևում եյին ձեռմակե-ղենը և բորիկ վոտներին հագած հողաթափները:

Մենք գիտեյինք, վոր նրա անհանգիստ հայացքը գլխավորապես վերաբերում եր մեր տանը. նա չեր ու-զում, վոր մորաքույրերիցս մեկը, վորին յերբեմն կոս-տյով (յեկեղեցի) եր ուղեկցում, առավոտյան շորերով տեսնի նրան: Ճիշտ ե, առավոտյան այդ ժամերին Ուլյա-նիցկին շատ անդուրեկան տեսք եր ունենում՝ գիշերա-զգեստը կեղտոտված ու պատուտած, հողաթափները մաշված, ձեռմակեղենը կեղտոտ ու բեխերը խճճված:

Նորից աներևութանալով իր սենյակում, պան Ուլ-յանիցկին սկսում եր կարգի բերել իրեն: Դա մի յեր-կարատև ու բարդ արարողություն եր, հատկապես սափրվելու գործողությունը, վոր պարզապես սրբա-գործության նման մի բան եր: Մեզ իրավունք եր տրված այդ արարողության ժամանակ կանգնել դուրսը, բաց պատուհանի առջև. այդ միջոցին մեր հետևում յերբեմն յերևում եր նաև քրոջս դեմքը: Պան Ուլյա-նիցկին դրա դեմ վոչինչ չունեւր, միայն թե, սափը-վելն սկսելուց առաջ, նախազգուշացնում եր մեզ, վոր հանդարտ կենանք, վորովհետև այդ հանդիսավոր պա-հին կարգապահության ամենաանշան խախտումն ան-գամ վտանգ ե սպառնում նրա կյանքին:

Մենք սրբությամբ կատարում եյինք այդ պայ-մանը և կրիտիկական րուպեյին, յերբ պան Ուլյանից-կին բռնում եր բթի ծայրից և, լեզվով իր թուշն ուռցնելով, ածելին զգուշաբար շարժում եր բեխերի մոտ կամ թե կոկորդի վրայի մազերն եր սափրում,

* Բրիչկա — թեթև, կիսով չափ բաց կոճը:

մենք նույնիսկ շունչ ել չեյինք առնում, մինչև վոր նա վերջին անգամը չարբեր ածելին և չհավաքեր սափրվելու մյուս պարագաները: Դրանից հետո նա լվացվում եր, յերեսսրբիչով յերկար ու ձիգ մոլեգնսրեն տորոում, շփում եր վիզն ու այտերը, յերեսին բուդրի յեր ցանում, մազերին ֆիքսատուար* քսում, ձգում եր բեխերի ծայրերը և ապա վարագույրի հետևն աներեվում: Բառուդ ժամից նորից եր յերևում բոլորովին անճանաչելի, յեղրևանու գույնի կարճիկ վարտիքով, լաքած տուֆլիներով, բաց գույնի ժիլետով, փեշերը կտրած և կտրած մուգկապտագույն սերթուկով: Այնպես եր թվում, վոր կարծես նրա դեմքն ել զուգվել, զարդարվել եր. կնճիռներն ու ճվլածությունը չեր նշարվում: Ու ամեն անգամ, յերբ այսպես նորոգված յերևում եր նա մեր առաջ, մենք չափազանց հարգանքով եյինք համակվում դեպի նա, և այս բանը նրան դուր եր գալիս: Յերբեմն պատահում եր, վոր սերթուկի բոլոր կոճակները կոճկելուց հետո, նա ինքնագոհ կերպով նայում եր մեզ ու ասում.

— Հը, ինչպե՞ս ե:

Այդ ժամանակ մեր հարաբերությունը պան Ուլյանիցիու հետ խիստ լավ եր: Այժի փոքրիկ մորուքով, բարակ վոտքերին հագած կարճ ու նեղ վարտիքով նա մեր աչքին ծիծաղելի յեր թվում: Բայց դրանք անմեղ բաներ եյին. իսկ նրա ամենորյա վերանորոգման գործողությունն առաջացնում եր մեր մեջ վոչ միայն բնական հետաքրքրություն, այլև վորոշ չափով հարգալից զարմանք:

Սակայն, ժամանակ անցնելուց, մեր հարաբերությունը պան Ուլյանիցիու հետ շատ փչացավ...

Որին մեկ օրը նա յեպրակացրեց, վոր շատ անհարմար բան ե իր ծառա չունենալը, վորի հետեվանքով ինքը պետք ե ավլի սենյակը:

Դրա համար նա իր մոտ ծառայելու վարձեց Պետրիկ անունով մի տղայի, վորը տանտիրոջ խոհարարունու վորդին եր: Խոհարարունին՝ «պանի» (տիկին)

* Ֆիքսատուար — անուշահոտ քսուղ ե՝ մազերի ու բեխերի համար:

Ռիմաշեվսկայան, վորին կոչում եյին զոչադ Լյուբա, մի շատ հաստիկ ու ճղճղան կնիկ եր: Նրա մասին առհասարակ ասում եյին, վոր դա հրեշ ե և վոչ կնիկարմատ: Այնինչ նրա վորդին մի հանդարտ տղա յեր, գունատ ու ծաղկատար յերեսով: Միաժամանակ նա տառապում եր հյուժող տենդով: Ժլատ Ուլյանիցիին, վոր գծուծ մարդու մեկն եր, շատ եժան գնով խոսք կապեց մոր հետ, ու տղան ծառայության մտավ անկյունի սենյակը:

Այս բանը վերջացավ շատ խայտառակ կերպով: Որին մեկը զոչադ Լյուբան, ձեռքերը կողքին դրած, բակովը մեկ հայհոյում եր Ուլյանիցիուն և գոռոռում, վոր նա թույլ չի տա իր «բալիկին» վիրավորեն, վոր, իհարկե, խրատել կարելի յե, բայց վոչ այդպես... «Այ տեսե՛ք, բարի մարդիկ, տղայիս ամբողջ մեջքը վո՛նց ե ճղոտել»: Ու այս ասելով զոչադ Լյուբան այնպիսի կատաղությամբ վեր քաշեց Պետրիկի շապիկը, վոր նա ցավից ճչաց. հենց իմանաս Լյուբայի ճանկն ընկածն իր տղան չեր, այլ ինքը Ուլյանիցիին:

Վերջինս նստել եր իր սենյակում և իսպառ ականջ չեր դնում գազազած կնոջ ճվոցին, իսկ հետևյալ առավոտը նորից յերևաց պատուհանում: Հագնվելու ժամանակ նա մեզ բացատրեց, վոր Պետրիկն անպիտան, անպիտան, անպիտան մի տղա յե: Նրա մայրն ել մի ստոր կին ե... Յեվ վոր այդ կինը հիմարի մեկն ե, իսկ ինքն Ուլյանիցիին «իր համար կճարի մի ուրիշ, ավելի լավ տղա»: Նա բարկանում եր, կրկնում եր այս խոսքերն, ու նրա այժի մորուքը դողում-ցնցվում եր շատ տպավորիչ կերպով:

Շատ չանցած նա ժամանակավորապես գյուղ գնաց, վորտեղ դեռ կենդանի յեր նրա ծերունի հայրը, իսկ յերբ գյուղից վերադարձավ, նրա հետևից յեկավ մի սալ՝ ամբողջապես բեռնավորված գյուղական պեսպես մթերքներով: Սալի վրա նստած եր 10—11 տարեկան, կարճ կուրտկա հագած, թխադեմ, կտր աչքերով մի տղա. սա իր աչքերը հառել եր իրեն ան-

ծանոթ իրադրությանը: Այդ որվանից տղան բնակվեց Ուլյանիցկու սենյակում: Նա հավաքում, մաքրում եր սենյակը, ջուր եր բերում, ամանները ձեռին գնում եր ճաշ բերելու: Անունը Մամերտ եր կամ փաղաքչական ձևով՝ Մամերիկ. քիչ ժամանակից բակում հայտնի յեղավ, վոր տղան վորք ե, այն ել ճորտ, վորին չգիտես հայրն եր նվիրել Ուլյանիցկուն, թե ինքն Ուլյանիցկին եր գնել իր համար մի կավածատիրոջից:

Յես իսպառ չեմ կարող վերհիշել, վոր «տղա գնելու» հնարավորության միտքն ինքնըստինքյան վորեւ գիտակցական բողոք կամ պայրույթ հարուցած լիներ իմ մեջ այն ժամանակ: Համենայն դեպս, չնայած դրան, նորեկն այդ հանգամանքի շնորհիվ մեզ համար դառնում եր հետաքրքրական անձնավորություն, վորովհետեւ մենք շատ տղաներ եյինք տեսնում, բայց գնված տղա դեռ յերբեք չեյինք տեսել: Ու դրա հետ միասին մի անորոշ զգացմունք այնուամենայնիվ թրպրտում եր իմ հոգում:

Գնված տղայի հետ ծանոթութուն հաստատելը դժվար բան եր: Նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ պան Ուլյանիցկին պաշտոնի յեր գնում, նրա տղան մնում եր տանը փակված և դուրս եր գալիս միմիայն ամենաանհրաժեշտ գործողությունների համար, որինակ՝ աղբը դուրս տանելու, ջուր կրելու, ճաշ բերելու: Յերբ հարմար դեպքում մոտենում եյինք նրան և սկսում եյինք խոսք բաց անել հետը, նա գայլուկի աչքերով նայում եր մեզ, սև կլոր աչքերը վախենալով ցած եր գցում և աշխատում եր շուտով հեռանալ, կարծես թե նրա խոսակցութունը մեզ հետ կարող եր վտանգավոր լինել իր համար:

Սակայն քիչ-քիչ մեր փոխադարձ մոտիկութունն սկսվեց: Տղան դադարեց աչքերը գետնին հառելը, կանգ եր առնում, սիրտը կարծես խոսել եր ուզում, կամ թե չեւ մեր մոտով անցնելիս՝ ժպտում եր. վերջապես մի որ ել, հանդիպելով մեզ տան անկյունի հետեւում, նա ցած դրեց ձեռքի կեղտոտ դուլը, ու

մենք սկսեցինք խոսել: Սկսեցինք, իհարկե, այս հարցերից. «անունդ ի՞նչ ե», «քանի տարեկան ես», «վոր տեղից ես յեկել» և այլն: Իր հերթին տղան ել հարցրեց մեր անունները և.... մի պատառ հաց ուզեց:

Շուտով մենք բարեկամներ դարձանք: Ուլյանիցկին միշտ վերադառնում եր վորոշյալ ժամին, լարված մեքենայի նման. հետևաբար մենք կարող եյինք նույնիսկ նրա սենյակը մտնել, առանց յերկյուղ ունենալու, վոր Ուլյանիցկին վրա կհասնի: Միաժամանակ իմացանք, վոր մեր հարևանը ճիշտ վոր դաժան մարդ ե ու շատ ժլատ: Նա Մամերիկին քաղցած ե պահում, նրան տալիս ե միայն դաշարկ ամանները լիզելու և հացի կեղևը կրծելու: Ու արդեն յերկու անգամ լավ դժբեք ե նրան բոլորովին զուր տեղը: Վորպեսզի Մամերիկն անպործ չնստի և չարություն չանի «կախելու արժանի սրիկաների» հետ (հասկանալի յե, վոր Ուլյանիցկու «կախելու արժանիները» մենք եյինք), նա տղային հրամայում եր բարձի համար փետուր քաշել ու հետո այդ փետուրը ծախում եր: Մենք Մամերիկին հաց եյինք բերում ուտելու, և նա մեծ ազահությամբ ուտում եր:

Մամերիկի թե տխուր, սևորակ աչքերի վախկոտ նայվածքը, թե նրա թուխ յերեսի վշտալի արտահայտությունը, թե նրա պատմածները, թե այն ազահությունը, վորով նա ուտում եր մեր բերած ուտելիքները—այս բոլորը մեր մեջ առաջացնում եր մի տեսակ հոգեցունց, խորը համակրանք դեպի գնված տղան և վոխակալության զգացմունք դեպի նրա տերը. և այդ վոխակալությունը մի առավոտ դուրս ժայթքեց:

Խեղճ Մամերիկը մի հանցանք եր գործել, նա զգում եր, վոր անպատճառ ծեծ ե ուտելու պանից, ու այդ միտքը նրան շատ եր տանջում: Մյուս առավոտ, յերբ Ուլյանիցկին յերևաց վարագույրի հետևից, նրա դիմքը զուրկ եր սովորական ինքնագոհ փայլից, և մի տեսակ չար արտահայտություն կար յերեսին. նա առանց սերթուկի յեր, ձեռքերը պահել եր հետևը. վարագույրի մոտ կանգ առնելով, կանչեց Մամերիկին

ու հրամայեց ինչ-վոր բան բերել իրեն: Բայց հենց-վոր աղան յերկչոտ քայլերով մոտեցավ, Ուլյանիցկին կատվի արագությամբ բռնեց նրան, կռացրեց ցած, գլուխը սեղմեց իր ծնկների մեջ, վայր քաշեց փոխանը, և ողի մեջ լսվեց ճպտտի շաշյունը: Մամբրիկը հուսահատորեն ճչաց և սկսեց թրփտալ:

Մեր ընտանիքում բարձրերը մեղմ էյին, և մենք դեռ յերբեք այսպիսի դաժան պատիժ չէյինք տեսել: Մի ճիչ ել մենք բարձրացրինք պատուհանի տակ, սկսեցինք վտառներով թփթփացնել ու հայհոյել Ուլյանիցկուն: Բայց Ուլյանիցկին ել ավելի կատաղությամբ շարունակեց ծեծը. նրա դեմքը զգվելի յեր, աչքերը դուրս ընկած, բեխերը բիզ-բիզ կանգնած, իսկ ճիպտան անդադրում շաշում եր ողում:

Շատ հավանական է, վոր մեր ճիչը հիստերիկայի հասցներ մեզ, յեթե տեղի չունենար մի անակնկալ դեպք: Ուլյանիցկու պատուհանի վրա թաղարներով ծաղիկներ էյին շարված. նա շատ սիրով խնամում եր նրանց: Ամենից մոտիկ դրված եր նրա սիրած հափրուկը: Մեր փոքրիկ քուրիկը մի հանկարծական ներշնչամար վերցրեց հափրուկը ու թաղարի հետ միասին գետնին զարկեց: Թաղարը ջարդվեց, ծաղիկն ու հողը գետնով յեղան: Պան Ուլյանիցկին մի պահ քարացած մնաց, հետո բաց թողեց Մամբրիկին ու, մինչև մեր ուշքի գալը, գազազած դեմքով յերևաց պատուհանում: Անմիջապես, մեր քուրիկի ձեռքից բռնած՝ փախանք դեպի մեր դուռը, ուր և նստոտեցինք՝ ապահով զգալով մեզ մեր սահմաններում: Պան Ուլյանիցկին կանգ առավ իր պատուհանից վոչ հեռու. և, ճիպտոր հետևում պահած, սկսեց անուշ ձայնով կանչել մեզ իր մոտ՝ հաշտության համար կանֆետ խոստանալով: Բայց նրա խորամանկությունը շատ եր պարզ, ուստի տեղներիցս ել չշարժվեցինք և բոլորովին անտարբեր կերպով վերաբերվեցինք նրա նենգամիտ մերձեցումներին...

Նույն այդ որը կամ ընդհանրապես այս դեպքից շատ չանցած, մի տոն որ, մորս և մորաքրոջս հետ

փողոցով գնում էյինք. մեզ մոտեցավ պան Ուլյանիցկին: Խնչպես և միշտ, նա հագնված եր չքեղ կերպով. կոշիկները փայլում էյին շլացուցիչ ցուլքով. բեխերի ծայրերը ցցված էյին յերկու մետաղալարի պես, իսկ սերթուկի կոճկառում աչքի յեր ընկնում մի ծաղիկ: Նրան վոր տեսա, սիրտս միթիջ թրթռաց. յես հավատացած էյի, վոր մեր արած անկարգության համար նա զանգատվելու յե մորս. Բայց հակառակ մեր սպասածին՝ վոչ միայն զանգատ չարեց, այլև, մեզանից մեկի կզակից բռնելով, սկսեց կեղծանուշիկ ձայնով գովել մորս առաջ «սիրունիկ մանուկներին», վորոնց հետ ինքն ապրում ե շատ մտերմաբար:

Նրա այս անհաջող խաղը նախ՝ մեծ զզվանք հարուցեց մեր մեջ, յերկրորդը՝ այնպիսի համոզում առաջ բերեց, վոր Ուլյանիցկին ինչ-ինչ պատճառներով մեր մորից թաքցնում ե տեղի ունեցած ընդհարումը: Յեվ բանի վոր թաքցնում ե, ապա ուրեմն ինքն իրեն մեղավոր ե համարում: Այդ կողմից մեզ միանգամայն ապահով համարեցենք ու մեր և Ուլյանիցկու միջև սկսվեց պատերազմը:

Մանուկները յերբեմն ցուցաբերում են գիտելու մի զարմանալի կարողություն և գիտեն հրաշալի կերպով ել ոգտագործել այդ կարողությունը: Պան Ուլյանիցկին շատ տարրինակություններ ուներ. նա ժլատ մարդ եր. նա չեր կարողանում տանել, վոր իր սենյակում կամ սեղանի վրա առարկաները տեղից-տեղ փոխվեյին, և վախ ուներ կտրող զործիքներից:

Մի անգամ, յերբ Ուլյանիցկին ամբողջապես տարված եր սափրվելու գործով և, բռնելով քթի ծայրից, լեզուն դեմ անելով ուռցրել եր այն այտը, վոր սափրելու յեր, մեծ յեղբայրս ողանցքի միջով հետ դարձրեց պատուհանի սողնակը, զգուշությամբ սենյակն իջավ ու բաց արեց դուրս յեկնելու դուռը: Այս յեղանակով ապահովելով իր նահանջի ճանապարհը, նա սկսեց սենյակի մեջտեղում մի դիվական պար պարել, ցատկոտում եր, ծռավում-յերկուտակ

եր լինում, վաղը երբ գլխից վերև գցում ու վայրենի ձայնով ճչում եր «հոփ, շոփ, տանանա»...

Պատուհանի տակ կանգնած՝ սարսափով սպասում էինք, թե ինչ պիտի լինի դրա վերջը: Բայց վերջապես մեծ յեղավ մեր զարմանքը, յերբ տեսանք, վոր չարաքաստիկ ասպետն անշարժ մնում է տեղում: Նրա դեմքի և վոչ մի մկանը չդողաց, առաջվա պես զգուշաբար բռնել եր նա քթի ծայրից և սափրում եր քեխերի շուրջը և լեզվով նույնպես ուղցնում եր այտերը: Տեսնելով, վոր սափրվելու արարողությունը դեռ նոր է սկսված, և Ուլյանիցկին միտք չունի բնդհատել այն, յես փոքր յեղրորս հետնույնպես մտանք սենյակը և միացանք այդ մոլեգին պարին: Դա յերեխայական մի խելացնորություն եր. գետին ելին զարկվում աթոռները, կախարանի վրայի հագուստները, մեծ ու փոքր խոզանակները: Մարսափած Մամերիկը անիմաստորեն դուրս չռած կլորիկ աչքերով դիտում եր այդ սողոմ գոմորը: Մենակ պան Ուլյանիցկին եր, վոր անձեռոցիկը պարանոցին, ածելին ձեռքում և աչքերը դեպի փոքրիկ հայելին ծռած՝ մնում եր միանգամայն անվրդով: Յեվ սովորական խնամքով սափրվելն ավարտելուց և ածելին զգուշութամբ պատյանը դնելուց հետո միայն, հանկարծ տեղից թռավ նա դեպի ճիւղոտը: Մեծ լեղբայրս ծլկվեց բաց դռնով, իսկ մենք յերկուսս, սարսափած կատվի նման, դեպի պատուհանը վազեցինք: Յես արդեն պատուհանի գոգումն եյի, յերբ ճիւղոտը վզզոցով անցավ ականջիս մոտով ու թեթև կերպով սլաց մեջքիս վրայով...

Այդ ժամանակից սկսած պան Ուլյանիցկին, սափրվելու նստելիս, պատուհաններն ամուր փակում եր: Բայց պատուհանի շրջանակները հնացած եյին, սողնակներն ել տեղերից խախտված: Յերբ տեսնում եյինք, վոր Ուլյանիցկին արդեն սկսում է սափրվել, համարձակ մոտենում եյինք պատուհանին, միքիչ հեռ եյինք անում ողանքը, արանքից տաշեղի ծայրով դարձնում եյինք պատուհանի փականները: Չգիտեմ՝ ինչով բացատրել,— հավանորեն այն լերկյուղով, վոր Ուլյանից-

կին տածում եր դեպի կարող գործիքները, — բայց ածելին ձեռքն առնելուց հետո նա ել չեր կարողանում կիսատ թողնել դժվարին գործը: Յերբ մենք ավաղակային փորձեր եյինք անում, վոր սողոսկենք նրա սրբարանը, նա մեկ աչքով խեթ-խեթ նայում եր մեզ, ու նրա քարացած դեմքին նշմարվում եր նրա հանգստությունը խռովող մի բարկություն: Յերբ մեզ հաջողվում եր բաց անել սողնակը, պատուհանն աղմուկով բացվում եր և պառափած ասպետի սենյակում մեր դիմական պարն եր սկսվում:

Մի առավոտ պան Ուլյանիցկին նորից յերևաց պատուհանում և հետո, մոտենալով մեր տան դռանը ու մի տեսակ խորաթափանց հայացք նետելով մեր վրա, սկսեց մեզ հավատացնել, վոր ինքն իսկապես շատ և շատ սիրում է և՛ մեզ և՛ իր Մամերիկին, վորի համար ուզում է մուգ-կապտագույն նոր կուրտկա կարել տալ՝ պղնձե ցուլուն կոճակներով, ուստի և խնդրում է, վոր այդ ուրախ լուրը հայտնենք Մամերիկին, յիթե դիպվածով մի տեղ հանդիպենք նրան:

Բանից դուրս յեկավ, վոր գնված տղան անհետացել ե: Նույն օրը յերեկոյան փոքր յեղբայրս գաղանաբար դուրս կանչեց ինձ սենյակից ու տարավ ցախատունը: Այնտեղ մութն եր, բայց լեղբայրս համարձակ քայլերով առաջ գնաց. հասնելով կես ճանապարհին, նա կանգ առավ ու սուլեց: Սկզբում ձայն ծրպտուն չլսվեց. քիչ հետո անկյունում մի բան շարժվեց, և յերևաց Մամերիկը: Բանից դուրս յեկավ, վոր ցախերի շեղձակույտի ու պատի մեջտեղ նա իր համար շինել է բույնի նման մի բան և արդեն յերկու օր ու գիշեր այնտեղ է ապրում: Նա ասում եր՝ «վոչինչ ապրել կարելի չէ», միայն թե սոված է մնում և սկզբում գիշերները վախեցել է: Այժմ արդեն սովորել է: Յերբ նրան հաղորդեցինք, թե Ուլյանիցկին նրան սիրում է և նրա համար կուրտկա յե կարել տալու, նա վճռական լեղանակով պատասխանեց.

— Չեմ գնա: Ավելի լավ է ջրհորը կընկնեմ, կխեղդվեմ:

Այս ժամանակից սկսած մենք ել ունեցանք մեր գաղտնիքը: Յերեկոներն ուտելու բան ելինք տանում Մամերիկին ու միասին դուրս ելինք գալիս բակի աչքից հեռու. անկյուններում գրասնելու: Այսպես շարունակվեց միքանի որ ևս, մինչև վոր մայրս նկատեց մեր խորհրդավոր փսփսոցները: Նա յերկար-բարակ հարց ու փորձ արեց, իմացավ ամեն բան և հետո հորս պատմեց: Յերեխայի վիճակով այժմ հետաքրքրվեցին մեծերը: Պան Ուլյանիցիին, ինչ-վոր բացատրություններ տալու համար, կ'սնչվեց «վերև» տանտիրուհի պանի Կոլյանովսկայայի մոտ: Մենք ամենայն զգուշությամբ պահպանում ելինք թաքստոցի գաղտնիքը, վորովհետև խիստ յերդուս ելինք կերել այս գաղտնիքը «աշխարհիս յերեսին վոչ մեկին» չհայտնել:

Պրա համար, յերբ «վերևում» Ուլյանիցիու հետ մշակվեցին Մամերիկի անձնատուր լինելու պայմանները, բանակցությունները տեղի ելին ունենում մեր միջոցով:

Վերջապես Մամերիկը վճռեց անձնատուր լինել, իսկ Ուլյանիցիու իշխանությունն ել՝ հասարակական կարծիքի համաձայն՝ սահմանափակվեց: Ամբողջ բակն իմացավ, վոր պանի Կոլյանովսկայան Ուլյանիցիուն սպառնացել ե «դուրս քշել անկյունի սենյակից»:

Բայց քիչ ժամանակից հետո Ուլյանիցիին ինքը հանկարծ հեռացավ ինչ-վոր տեղ: Գնված տղան ընդամիշտ կորավ լայնածավալ անժանոթ աշխարհում, ու նրա հետագա վիճակը մեզ անհայտ մնաց:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0392213

ԳԻՆԸ 35 ԿՈՊ.
Цена 35 коп.

3856.

8050785

В. Короленко
КУПЛЕННЫЙ МАЛЬЧИК

ПЕРЕВЕЛ
на армянский язык
Я. Н. БОГДАНЯН

РОСТОВСКОЕ ОБЛАСТНОЕ
АРМЯНСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
„БОЛЬШЕВИК“
Ростов-Д., Ворошиловский пр., 27